

Den genreløse instrumentalundervisning – et pædagogisk udviklingsprojekt Fredrik Lundin, Rytmisk Musikkonservatorium & Ole Thøger, Musikhøjskolen, Frederiksberg

Baggrund

Problem:

– Fredrik spørger: Hvordan underviser man i rytmisk saxofonspil på konservatorieniveau, i en tid hvor de studerendes kompetencer, ønsker og musikalske mål er så ekstremt varierende/svingende. In casu, hvordan kan jeg undervise i klang, uden, som jeg plejer, at henvise til specifikke saxofonister fra jazzhistorien, hvor genrekarakteristika, som f.eks. stort vibrato, kan stå i vejen for den studerendes uhildede oplevelse af det hørte. ("Johnny Hodges er noget corny, gammelt lort")

– Ole tænker: Det giver ikke mening at tale om rytmisk eller klassisk undervisning til et 9 årigt barn der gerne vil lære at spille saxofon. Kan man, helt ned til begynderniveau, anvende en undervisning der ikke udelukker et senere genrevalg. Det kunne måske opnås gennem en undervisning der i udstrakt grad bruger fortolkning/improvisation som redskab.

Dette førte til samtaler ved ULU-symposiet september 2012 om undervisning, der ikke er bundet til hverken rytmisk eller klassisk musiktradition, men som åbner for bredere kunstnerisk fortolkning og personlig udvikling.

Idé og formål:

Vi ønsker mao. at udvikle en undervisningsform, hvor vi kan arbejde ud fra nogle grundliggende musikalske parametre, der ikke kræver kendskab til en bestemt genre (jazz), at ligne ved trommeslagernes "rudiments".

Vi ser disse udfordringer i både begynder- og videregående undervisning, ligesom det også retter sig mod udfordringerne i undervisning af både børn og voksne elever/studerende.

En forundersøgelse af muligheden af og behovet for at udvikle en genreuafhængig undervisningsform til instrumentalundervisning, med udgangspunkt i vores egen og kollegers undervisning i saxofon.

Sådan gjorde vi:

Vi valgte at indlede med et møde med en række instrumentkolleger, der enten arbejder med eller har arbejdet med undervisning i saxofonspil, på både musikskole, MGK og konservatorieniveau.

Her var det vores håb, at vi ved samling af alles forskelligartede erfaringer ville kunne finde frem til nogle idéer, metoder, eller øvelser, der kunne afprøves i praksis ude i vore forskellige undervisningsituationer. Efterfølgende kunne vi så mødes og udveksle erfaringer.

Ole og jeg sendte en invitation ud til en række af vores instrumentkolleger, der også beskæftiger sig med undervisning i saxofon. Vi ønskede her både at have saxofonundervisere med rytmisk og med klassisk baggrund i gruppen. Ligeledes ville vi have undervisning på både musikskole-, MGK- og konservatorieniveau repræsenteret.

For at det ikke skulle blive logistisk umuligt, besluttede vi også, at de inviterede skulle være fra Københavnsområdet, og ikke være flere end 6.

De inviterede var: Christina Dahl, Torben Snekkestad, Anders Banke, Torben Enghoff, Jeppe Zacho og Per Egholm.

I indbydelsen gav vi udtryk for hvad vi ønskede at snakke om, nemlig muligheden af et genrefrit rum til undervisning, både i saxofon og fortolkning/improvisation. De indbudte reagerede vældigt entusiastisk på indbydelsen, og allerede med svarene fulgte mange tanker på skrift om emnet, at undervise i rytmisk saxofon.

Vi mødtes alle otte 17/5 2013. Jeg lod en optager løber under hele mødet, der kom til at vare omkring 3 timer, og fik indholdet transkriberet af en retorikstuderende (lønnet af RMC).

Helt som vi havde forestillet os det, kom mødet dog ikke til at forløbe.

Fremfor at udmønte sig i deciderede konklusioner, kom mødet til at afspejle netop den rådvildhed omkring instrumentalundervisning inden for rytmisk musik, der var årsagen til at Ole og jeg ønskede at starte projektet.

Dog, alle udviste stor interesse for ideen, og for at udveksle erfaringer, og på mødet drøftedes en lang række problematikker og flere idéer opstod.

Opsummering af nogle punkter fra saxofonmødet

Ingen af vore indbudte eksperter kunne forestille sig muligheden af en "genrefri" undervisning. Der var omkring bordet overvejende enighed om, at al undervisning formidler værdier, etik og æstetik. Man mente at man i stedet bør favne genrekarakteriska, og arbejde med at bevidstgøre eleven eller den studerende omkring dem.

Så vi bakkede, og forsøgte at blive enige om hvad basale krav til beherskelse af saxofonen må omfatte. I løbet af de næsten 3 timers samtale forsøgte vi, idet vi sprang fra det ene til det andet og så det tredje emne og tilbage igen, at indkredse, hvordan man kan bibringe elever og studerende disse færdigheder.

Meget lidt konkret saxofon-didaktik, men mange overvejelser omkring instrumentalundervisning inden for det rytmiske område som sådan kom frem.

Basalt saxofonteknisk håndværk

Flere omkring bordet var af den mening, at en meget stor del af de rytmiske studerende på konservatorierne ikke har de basale tekniske færdigheder på plads (Beherskelse af og kontrol med lyd, intonation, artikulation og motorik), og man diskuterede hvad årsagen hertil kunne være.

Bevidsthed, kritisk refleksion, stillingstagen

Der herskede enighed om, at en udviklet bevidsthed omkring, nysgerrighed overfor, og kritisk stillingtagen til instrumentet og dets muligheder, er ønskværdig hos både eleven og den studerende.

I den forbindelse diskuteredes vigtigheden af sproglighed, evnen til at kunne formulere sig omkring instrument og musik, især på konservatorieniveau, og hermed også, om hvorvidt skritlighed er væsentlig her.

Elevens/den studerendes eget drive

I forlængelse af snakken om kritisk refleksion og personlig stillingstagen, var vi også omkring elevens/den studerendes eget drive, hvordan man bruger og fodrer det, og også i hvor høj grad det er underviserens, henholdsvis elevens/den studerendes ansvar at vedligeholde dette.

Fortolkning/improvisation

Vi talte om hvorledes man ved tidligt at arbejde med begrebet fortolkning og improvisation, kunne hjælpe eleven frem mod kritisk stillingstagen, og til selvstændig refleksion omkring instrumentale og musikalske virkemidler og parametre.

To eksempler fra musikskoleundervisning:

- Tegn en komposition og spil den så.
- Spil en melodi (Mester Jakob) på en "regnvejrs-agtig måde", eller spil den henholdsvis muntert og vredt.

Sammenspil

Sammenspillets motiverende funktion blev også diskuteret, og den norske korpstradition, såvel som de danske gardes blev bragt på bane i den forbindelse.

Her så man deres force ligge i det forhold, at man bliver kastet ud i at spille sammen, næsten med det samme, at tilegnelsen af instrumentale færdigheder opnås gennem orkestresammenspil, og at meget af instrumentalundervisningen iøvrigt varetages af de lidt ældre kammerater i orkestret. Man motiveres simpelthen til at blive bedre på sit instrument ved samværet med de andre og dygtigere instrumentalister, af det rent sociale, og af ønsket om at musikken skal lyde godt.

Sammenspilsundervisningen kan, når den fungerer bedst, bringe den studerende ud af sig selv, og bibringer vedkommende evnen til at se sig selv udefra i sammenspillet med de andre.

Både i forbindelse med fortolkning/improvisation og sammenspil fremhævedes det, mange mente er den rytmiske musikundervisnings kerneværdi, gehøret.

"Kritikklasser" (kritik forstået som undersøgelse og bedømmelse)

Med et begreb lånt fra Billedkunstskolen, taltes om anvendelse af "kritikklasser", et forum, hvor elever og studerende, i selskab med læreren lytter til og taler om hinandens præstationer.

Her blev bl.a. nævnt to lignende eksempler, hvor denne form anvendes:

- Suzuki-skolen, hvor eleverne spiller for hinanden, og så skal kommentere, men ikke bedømme hinandens præstationer.
- Et forum for ph.d.-studerende, som en af deltagerne er en del af, der fremlægger deres igangværende projekter for hinanden, og modtager kommentarer og kritik fra folk fra forskellige professioner.

Flere gavnlige effekter heraf fremhævedes:

- Eleven/den studerende skærper sin kritiske sans.
- Eleven/den studerende bringes til også at se på sig selv og sin egen præstation, gennem iagttagelsen af en anden.
- En kritik, man modtager af sine peers/jævnaldrende, kan have en anden vægt og betydning, end den man modtager fra den ældre underviser.
- Evnen til at give og modtage kritik konstruktivt og ærligt er en mangelvare her til lands, og bør generelt styrkes og udvikles.

Andre problemer adresseredes også:

Sammenspil:

- I forbindelse med snakken om korps og garder, nævntes det, at søgningen til garderne her til lands er faldende.
- Gennemgående sammenspilshold på konservatorierne er ikke altid så populære, da de ofte ikke er særligt homogene.

Udøvelse frem for indøvning. Jobs fremfor studie

Rytmsk musikundervisning er, i langt højere grad end klassisk ditto, fokuseret på udøveren og udøvning af musikken, mindre fokus og tid lægges på indøvning af helt grundlæggende instrumentale færdigheder, inden instrumentet tages i brug til udøvning, altså f.eks. sammenspil.

Dette er ikke nødvendigvis dårligt, men der er en risiko for at eleven hurtigt taber interessen for at indøve basale gode vaner inden for alle discipliner, til gengæld for at udøve musik. Dette kan gælde allerede fra musikskoleniveau.

På konservatorieniveau kan denne problematik komme til udtryk på to måder:

- Den studerende, der meget vel allerede kan have flere års professionelt virke bag sig, kan have svært ved at indse nødvendigheden af at begynde helt forfra med basale discipliner.
- Det kan være svært, som underviser, at argumentere for at en studerende skal prioritere sit studie før spillejobs.

For konservatoriernes vedkommende:

"Shopping"

Et medlem af ekspertgruppen oplevede en udpræget tendens blandt rytmiske konservatoriestuderende til at shoppe: At hente lidt her og lidt der, uden forståelse for det langvarige udviklingsarbejde der ligger bag de tekniker, de ønsker hurtigt at tilegne sig. Han mener at de mangler evne og lyst til at fordybe sig.

Kritisk stillingstagen: Eleven/den studerende kan vælge det kedelige/svære fra med argumentet om, at det er ikke relevant for dennes musikalske valg. Underviserens musikalske/stilistiske udgangspunkt kan stå i vejen for den studerendes accept af underviserens udsagn.

Kunstsprog

I forbindelse med RMC's drejning i retning af kunstuddannelse, nævntes det som et problem, at man her endnu ikke rigtigt har et udviklet kunstsprog, som man har det på f.eks. billedkunstskolen.

Perspektivering. Forslag til videre arbejde:

Jeg har tilladt mig at uddrage to hovedområder, som er dem jeg finder mest interessante og relevante i denne sammenhæng, og hvor jeg tror man vil kunne lave noget udviklingsarbejde på og sammen med musikskoler, MGK'er og konservatorier.

- Saxofonteknik

Beherskelse af og kontrol med lyd, intonation, artikulation og motorik.
Herunder vejrtrækning og kropsbevidsthed.

Det forekommer mig at være altafgørende væsentligt for niveauet hos vores konservatoriestuderende, at der lægges en fælles standard for og udvikles en didaktik omkring undervisning i rytmisk saxofonspil, noget som mig bekendt ikke findes idag.

Formål: - At ensrette grundlaget for og samstemme forventninger til rytmisk saxofonundervisning på musikskoler, MGK og konservatorier.

- En inspiration til undervisere på konservatorieniveau.

En 'saxofonens stentavler' udarbejdes, baseret på Joe Allards principper om fysisk afslappethed, iblandet Raschers overtoneøvelser, og på undertegnede egne erfaringer gjort omkring klangdannelse, og rundsendes til ekspertgruppen, der supplerer (ikke mindst omkring motorik, men også klang og intonation). Der suppleres med input fra Sophie Ziedoy omkring vejrtrækning og kropsbevidsthed.

Der er tale om både mål og midler, altså hvad ønsker vi at de skal kunne, på hvilket niveau og hvordan når vi derhen.

Først og fremmest rettet mod musikskole og MGK-niveau, men også til inspiration for konservatorieundervisere.

Disse udkast til stentavler præsenteres ved en række seminarer for lærere og elever rundt om i landet, hvor jeg vil indhente feedback.

Det samlede materiale redigeres af undertegnede

- Bevidsthed og nysgerrighed

Udvikling af elevens/den studerendes evne til kritisk refleksion, til bevidst og selvstændig stillingtagen, til at kunne tage valg på et oplyst grundlag, og stimulering af elevens/den studerendes nysgerrighed omkring instrumentets og dets muligheder.

Der var konsensus om, at vi har brug for en grundskoling og en didaktik indenfor rytmisk saxofonundervisning. Vi har brug for at blive enige om, hvilke grundlæggende kompetencer vi sigter mod med vores undervisning, og for hvordan vi bibringer vores elever og studerende disse færdigheder, og på hvilket niveau de bør være, når man når til optagelsesprøven til konservatoriet.

Desuden må der siges at have været enighed om, at en udviklet bevidsthed omkring, nysgerrighed overfor, og kritisk stillingtagen til instrumentet og dets muligheder, er ønskværdig hos både eleven og den studerende.

Dette fokuspunkt er efter min mening relevant i denne sammenhæng, fordi det er ved hjælp af dette, man vil kunne udvikle en undervisningsform og et musik- og instrumentsyn, der adskiller sig fra den "klassiske" tradition med dens mesterlære og afgrænsede pensum.

Et idékatalog udarbejdes hvor en række forslag til anvendelse af

- fortolkning/improvisation
- sammenspil
- kritikklassen

i saxofonundervisningen, på henholdsvis musikskole, MGK og konservatorieniveau, præsenteres og gennemgås.

Det skal understreges at der er tale om et instrumentalt fokus, hvor man hele tiden, både som underviser og elev/studerende forholder sig først og fremmest til elevens/den studerendes instrumentbehandling (med alt hvad det indebærer).

Fortolkning/improvisation: Kan foregå som soloundervisning. Ved inddragelse af medspillere, bør det nok være så lille et format som muligt, så fokus på de rent instrumenttekniske udfordringer bevares.

Sammenspil: Her bør hovedfokus fra lærer og elevs/studerendes side ligge på klang, intonation, frasering og dynamik.

Kritikklassen: Her forestiller jeg mig, at man, for at opnå en tryk følelse og stemning af et fællesskab, begrænser forummet til udelukkende at være saxofon-elever/studerende, der spiller for hinanden, enten solo eller med tilstillet akkompagnement (pianist).